

Význam zborového spevu pre interpreta

PAVEL MARTINKA

Summary

The paper deals with determinants of motivation to participate in choral singing. Also the paper brings information how singers consider and evaluate their activity. We realized short research focused on phenomenon of motivation of choral singing and its sense. Research was realized in two chorals in town of Zvolen (Slovak republic): Zvolenský spevácky zbor (Choir of Zvolen) and choir Dominicus by church and monastery of st. Dominik.

Motto: *Nejde o to žiť, ale dobre žiť.*

Platón

Úvod

Fenoménu zborového spevu sa nesie naprieč dejinami a v rôznych obdobiach nadobúdala rôzne významy determinované funkciami hudby, od sociálnej (sociálna identifikácia človeka, napr. v období národného obrodnenia) cez estetickú (ako objekt estetického percepcie) až po duchovnú (spirituálnu) (Kulka, 2008, s. 22). V procese hudobnej produkcie nezanedbateľnú úlohu zohráva interpret a jeho prisudzovanie významu, či interpretácia **zborového spevu ako hodnoty** vo vlastnom živote, čo dáva jeho činnosti zmysel.

budeme zaoberať subjektívnou interpretáciou významu zborového spevu a činiteľmi ovplyvňujúcimi motiváciu k tejto činnosti.

Zborový spev je vo svojej podstate aktivita zameraná na spoločnú produkciu hudby, ktorá obsahuje súbor interakčných väzieb nevyhnutných na to, aby sa dosiahol adekvátny zvukový a hudobný prejav. Takáto hudobná produkcia si vyžaduje disciplinovanosť, rešpekt voči dirigentovi i voči ostatným spevákom, odovzdanie svojich kompetencií k dispozícii v prospech zboru ako celku bez zdôrazňovania individuality interpreta.

Čo však samotného interpreta – jednotlivca vedie k účasti na spoločnej produkcii, resp. čo ho k nej priviedlo, motivovalo? Čo preňho spev (zborový) znamená? Aké miesto zaujíma zborový spev v živote interpreta? Akú hodnotu prisudzuje času strávenému touto aktivitou? Neprekáža mu časové obmedzovanie a nevyhnutná disciplína? Ako vníma kolektív zboru, aké sú v rámci telesa vzťahy: formálne alebo hlbšie – neformálne, priateľské? Akú úlohu zohráva kolektív pri motivácii k spoločnej činnosti?

Bez hlbších analýz môžeme konštatovať, že ide predovšetkým o pozitívne zážitky, ktoré zo spoločnej hudobnej i sociálnej interakcie vyplývajú. Pozitívne zážitky sú nevyhnutné k optimálnemu „fungovaniu“ a šťastnému prežitiu života, ba možno povedať, že životu dávajú zmysel. Spoločné tvorenie

Teoretické východiská

Náčrt problematiky významu a zmyslu činnosti uvádza I. Betsa v práci *Popularita ako fenomén hudobného umenia* (2007), kde vzorku interpretov tvoria profesionálni hudobníci. Prináša zistenie, že pre 85 % respondentov je ich interpretačná činnosť naplnením zmyslu života, ostatných 15 % uviedlo, že ich profesia je čiastočným naplnením zmyslu života popri rodine (Betsa, I. 2007, s. 79). V našom prípade však cieľovú skupinu tvoria väčšinou amatérski hudobníci (bližšie pri anamnéze prieskumnej vzorky), ktorí sa zborovému spevu venujú vo svojom voľnom čase. Preto sa v našom príspevku

hudby v človeku zanecháva pocit **radosti**, ktorú môžeme interpretovať ako emóciu, náladu alebo ako vedľajší produkt **zmysluplného života** a nádejnej cesty k cieľu (Křivohlavý, J, 2010, s. 66). Všetky pozitívne zážitky smerujú k dosiahnutiu celkovej **duševnej pohody** (well-being), ktorá je definovaná ako „*kognitívne a emocionálne vyhodnotenie vlastného života*“ (Diener, Lucas, Oishi 2002 In Křivohlavý 2010, s. 181), ktorej jedným z predpokladov je napĺňanie životných cieľov, vytváranie sociálnych väzieb, hľadanie pozitívnych zážitkov, realizácia zmysluplnej činnosti a sebarealizácia. Ďalšou z významných úloh v procese kolektívnej vokálnej hudobnej produkcie a interpretácie, jej významu pre človeka z hľadiska transcendentálneho poňatia osobnosti je **spiritualita**, resp. duchovno, ktoré v živote veriaceho človeka zohráva dôležitú úlohu. V našom kultúrnom priestore ide predovšetkým o kresťanskú orientáciu duchovného života ľudí, ktorá naplňuje ich život zmyslom orientovaným na Boha a na túžbu stretnúť sa s ním, i prostredníctvom spevu ako špecifického druhu modlitby v duchu výroku sv. Augustína: „*Kto spieva, dvakrát sa modlí*“. Činnosť každého hudobného telesa je zameraná externú prezentačnú hudobnú produkciu, na predvedenie hudobných artefaktov na verejnosti, čomu sa podriaďujú všetky prostriedky práce v takomto telese (od nácvikov až po tvorbu medziľudských vzťahov v rámci kolektívu). S kolektívnou hudobnou produkciou sa spájajú i negatívne javy, ktoré pre optimálne fungovanie telesa orientovaného na prezentačnú produkciu musia byť vyvážené pozitívnymi fenoménmi. Interpreti sú neustále pod dohľadom vonkajšieho prostredia, ktorý môže negatívne vplyvať na osobnosť interpreta spôsobovaním nadmernej záťaže. „*Stála interakcia interpreta so špecifickými podmienkami umeleckej práce (vysoké nároky na psychickú koncentráciu, presnosť, správnosť, spoľahlivosť výkonov i kolektívnej súhry, nepravdivosť v životospráve, nahromadenie povinností, namáhavé zájazdy, pocit zodpovednosti za perfektný výkon, ktorý je pod kontrolou verej-*

nosti, atď.) prináša i časté pocity únavy, svalovú a psychickú vyčerpanosť, ktorá má svoj odraz v psychických regulačných procesoch, v medziľudských vzťahoch a postojoch“ (Krbáta, 2008. s. 189). Okrem biologických faktorov sú predmetom postihu výkonných umelcov i sociálne väzby, nakoľko nácviky a samotné vystúpenia interpretov oddeľujú od „bežných ľudí“ na úkor času stráveného napr. s rodinou alebo priateľmi. Je dôležité poznať hodnotenie významu zborového spevu interpretmi, aby dirigenti, zbormajstri a vedúci vokálnych zoskupení mohli využiť tieto informácie k optimalizovaniu fungovania týchto telies a nielen predchádzaniu nežiaducich javov, ale aj použitiu získaných informácií k vyvažovaniu negatívnych javov pozitívnymi zážitkami.

Prieskum

V našom príspevku uvádzame krátky prieskum realizovaný dotazníkovou metódou, venovaný problematike interpretácie významu zborového spevu pre členov zborov. Prieskum sme realizovali dotazníkovou metódou na vzorke 31 respondentov, ktorí aktívne pôsobia vo Zvolenskom speváckom zbore a v zbore Dominicus pri kostole a kláštore sv. Dominika vo Zvolene. Okrem týchto telies vo Zvolene pôsobia i ďalšie spevácke zbory rôznej kvalitatívnej úrovne i kvantitatívneho rozsahu (KVAS – Ktorí Veria A Spievajú, Detský spevácky zbor Západniarik; Detský zbor, Mládežnícky spevácky zbor a Chrámový spevácky zbor pri kostole sv. Alžbety vo Zvolene; Detský spevokol, Mládežnícky spevokol Pán sa stará, Spevokol dospelých pri kostole Božského Srdca Ježišovho a školské zbory patriace pod pôsobnosť edukačných zariadení), ktoré združujú ľudí všetkých vekových kategórií.

Anamnéza prieskumnej vzorky

Keďže náš prieskum sme zamerali na 2 dospelé spevácke zbory, priemerný vek je 43,65 roka. Najmladší respondent mal 19 rokov, najstarší bol vo veku 70 rokov. 41,99 % respondentov tvorili muži, 58,14 % boli ženy. Väčšina respondentov (54,91 %)

je v manželskom zväzku, 19,38 % je rozvedených, slobodní tvoria 22,16 % a 1 respondent (3,23 %) bol ovdovený. Napriek tomu, že oba zbory pôsobia v mestskom prostredí, 16,02 % členov býva na vidieku.

Nakoľko niektorí respondenti pôsobia i v oboch zboroch súčasne, považovali sme za vhodné vyhodnocovať ich odpovede len v jednom prípade. Okrem zborového spevu sa 28,94 % respondentov venuje aj inej prezentačnej hudobnej produkcii, najčastejšie ide o produkciu žánrov populárnej hudby (swing, country), ale aj folklóru a duchovnej inštrumentálnej hudby.

Čo sa týka hudobného vzdelania, u väčšiny respondentov (54,91 %) abscentuje akékoľvek hudobné vzdelanie, 19,38 % absolvovalo aspoň prvý stupeň ZUŠ, 6,46 % má ukončené konzervatórium a rovnaký počet absolvovalo neinštitucionalizované hudobné vzdelávanie na súkromných hodinách.

Výsledky prieskumu

V hlavnej časti prieskumu sme sa snažili získať informácie týkajúce sa prisudzovaniu významu zborového spevu interpretom, pričom sme analyzovali aj vplyv vonkajších a vnútorných motivačných (a demotivačných) činiteľov. Za vonkajšie činitele sme považovali sociálne faktory – kolektív, priateľstvo, uznanie okolia, prezentačné vystúpenia, trávenie času, osobnosť dirigenta, za vnútorné činitele sme považovali chuť k spevu a radosť z neho. Za špeciálny prípad považujeme spiritualitu človeka a motiváciu determinovanú vierovyznaním interpreta.

Jednotlivé položky dotazníka sme vyhodnocovali obodovaním priemernej miery súhlasu s výrokom týkajúcim sa jednotlivých fenoménov, ktorých rozpätie bolo na číselnej škále od 1 (úplne nesúhlasím) do 5 (úplne súhlasím).

Členstvo v zbore bolo maximálne motivované samotným fenoménom spevu, robením **radosti** zo zborového spevu, zborový spev je pre mnohých dokonca jedným z cieľov, resp. hodnôt naplnenia **zmyslu života**. Takisto nácviky sú ponímané ako **zmysluplné trávenie voľného času**, pričom tento čas

speváci nevnímajú ako jeho trávenie na úkor rodiny. (Obr. 1)

Čas strávený vystúpeniami takisto nie je vnímaný ako negatívne ukrátenie z voľného času. Samotné vystúpenia a nácviky predstavujú určitú záťaž na interpreta, fyzickú i mentálnu, avšak postoj interpretov k tejto záťaži nie je vyhranene negatívny. Dôležité pri eliminácii záťaže je okrem efektívnej práce v kolektíve a ďalších vonkajších faktorov i vytvorenie vhodného psychického rozpoloženia interpreta nevyhnutného k znášaniu záťaže. Miera vyjadrenia súhlasu s predloženými výrokmi zameranými práve na vnímanie a zvládanie záťaže vykazuje neutrálne hodnoty s príklonom k miernemu nesúhlasu s danými výrokmi (pod hodnotu 3), viď graf. (Obr. 2)

Ďalším fenoménom týkajúcim sa kolektívnej hudobnej produkcie je sociálna rovina a jej emocionálny aspekt, z ktorého sme sa zamerali na existenciu neformálnych pozitívnych vzťahov v rámci kolektívu jednotlivých zborov. Nácviky zborov, resp. časové úseky pred nácvikmi a najmä po nich, sa často stávajú priestorom **stretnutia s priateľmi** (3,84), samotné pôsobenie v dobrom kolektíve pôsobí povzbudzujúco (3,55), často i výzva alebo ponuka k pôsobeniu v rámci zboru pochádza od priateľov (3,9). Napriek týmto javom mimo telesa zboru nedochádza k intenzívnym neformálnym kontaktom medzi jednotlivými členmi. (Obr. 3)

Do vyššie uvedeného grafu sme vniesli i informáciu o vplyve **osobnosti dirigenta** na formovanie profilu zboru i z osobnostného hľadiska. Náš prieskum prináša zistenie, že osobnosť dirigenta v tomto ohľade nezohráva takú významnú úlohu, ako by sme mohli predpokladať. Členovia zborov nepovažujú osobnosť dirigenta za hlavný motivačný činiteľ, čo je graficky znázornené v grafe v oblasti medzi hodnotami neutralnosti a mierneho nesúhlasu (2,64).

Za zvláštny činiteľ motivácie k zborovému spevu sme považovali duchovnú **kresťanskú orientáciu** interpreta. Celková hodnota odpovedí členov oboch zborov vykazovala hodnotu 2,61, t.j. v intervale medzi neutrál-

lom a miernym nesúhlasom. V grafe však uvádzame porovnanie výsledkov oboch zborov. Spiritualita členov Zvolenského speváckeho zboru nehrá v motivácii takú významnú rolu (1,94 b.) ako u členov speváckeho zboru Dominicus (3,33 b.), avšak ani u členov Dominicusu nepatrí ich kresťanská duchovná orientácia medzi smerodajné determinanty motivácie k účasti na zborovom speve zameranom primárne na duchovnú hudbu počas bohoslužieb. (Obr. 4)

Záver

Zborový spev predstavuje nezastupiteľný fenomén nielen európskej, ale i svetovej hudobnej kultúry. Predložený príspevok stručne teoreticky načrtol niektoré fenomény determinujúce motiváciu spevákov

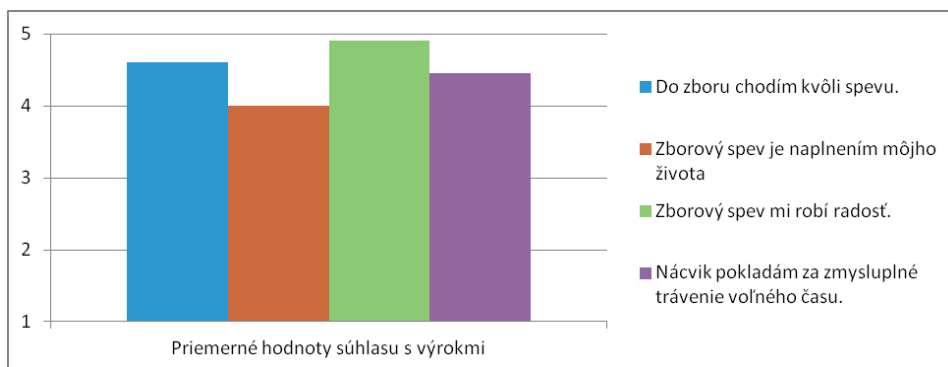
k zborovému spevu a empiricky krátkym prieskumom sme zisťovali ich hodnotenie zmyslu a významu zborového spevu na vzorke dvoch speváckych zborov zo Zvolena. Ako najvýznamnejšie motivačné činitele nám vystúpil samotný zborový spev (radosť z činnosti, zo spevu), kolektív zboru a pozitívne medziľudské vzťahy v rámci kolektívu. Z prieskumu nám vyplýva, že záťaž spojená s prípravou a vlastnou hudobnou produkciou je pomerne dobre vyvážená pozitívnymi zážitkami a interpretmi nie je vnímaná ako neprekonateľná prekážka v ich činnosti. Nakoľko išlo o členov zborov väčšinou bez hudobného vzdelania, môžeme povedať, že zborový spev v ich živote plní okrem estetickú a sociálnu funkcie i psychoterapeutický význam.

Podakovanie

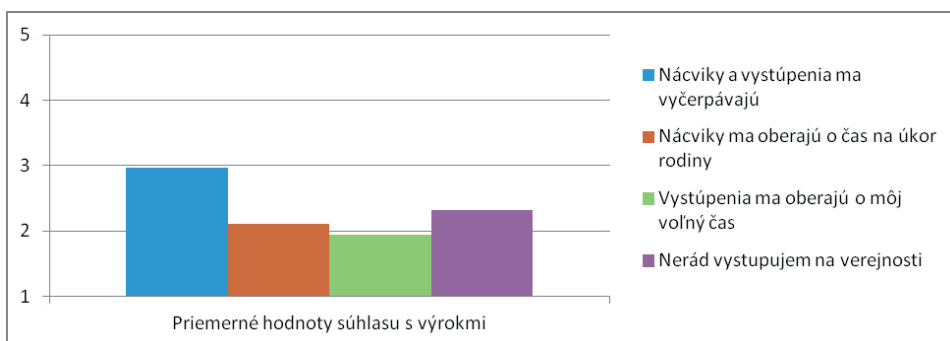
Ďakujem členom a dirigentke Zvolenského speváckeho zboru Mgr. Martine Filkorovej a členom a vedúcej speváckeho zboru Dominicus Márii Hurňanskej za ústretovosť a pomoc pri tvorbe tohto článku a realizácii prieskumu. Prajem im veľa energie a inšpirácie k tomu, aby svojím spevom vytiahli ľudí zo všednosti a rozdávali pravé umelecké hodnoty a radosť.

Obrazová príloha

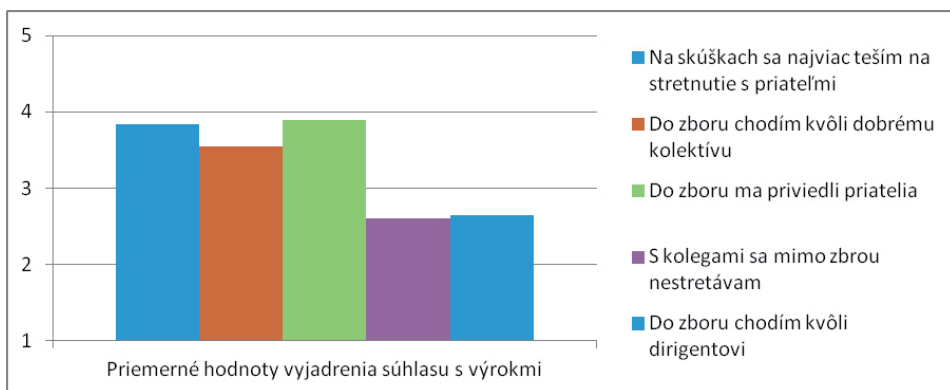
Obr. 1

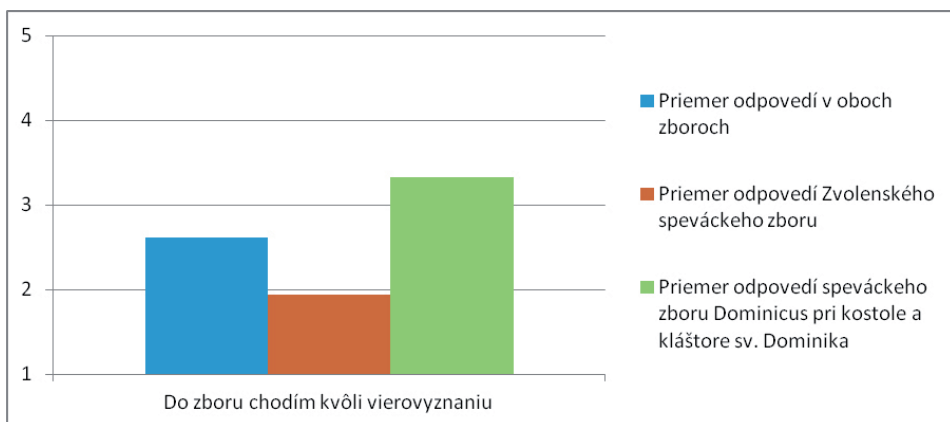
Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Literatúra:

1. BETSA, I. *Popularita ako fenomén hudobného umenia*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2007. ISBN 978-80-89135-19-6
2. KONDRLA, P. *Hodnoty a postmoderna*. Bratislava : Iris, 2010. ISBN 978-80-89256-50-1
3. KRBAŤA, P et al. *Psychológia hudby (nielen) pre hudobníkov*. Vlastným nákladom. 2008. ISBN 978-80-969808-6-4
4. KULKA, J. *Psychologie umění*. Praha : Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2329-7
5. TRACHSEL-PAULI, E. *Duchovná hudba*. Bratislava : MSEJK, 2002. ISBN 80-88891-39-6

Résumé

Predložený príspevok stručne uvádza vybrané aspekty motivácie k aktívnej účasti v spevackom sboru a významu sborového zpevu v živote interpreta najmä teoreticky, pak prináša krátky empirický průzkum hodnotení významu sborového zpevu, motivačných faktorů a zvládání zátěže spojené s kolektivní hudební produkcí na vybraných sborech ze Zvolena: Zvolenský pěvecký sbor a pěvecký sbor Dominicus při kostele a klášteře sv. Dominika.

Klíčová slova: sborový zpěv, hodnota, motivace, význam.

Keywords: choir, value, motivation, sense.

Mgr. Pavel Martinka je v súčasnosti doktorandom Katedry hudobnej kultúry Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde v r. 2012 ukončil štúdium učiteľstva Hudobného umenia a História. Predtým absolvoval štúdium na Osemročnom jazykovom gymnáziu vo Zvolene. Od r. 2008 pôsobí vo FS Marína ako primáš a vedúci ľudovej hudby. Hudobnými úpravami sa podieľa na hudobno-speváckych programoch FS Marína a UFS Mladosť a zúčastnil sa produkcie viacerých CD nosičov. V roku 2010 sa stal laureátom Súťaže predníkov o cenu Rinalda Oláha. V r. 2010–12 pôsobil ako koncertný majster komorného zoskupenia NON pri Katedre hudobnej kultúry, v akademickom roku 2012–2013 viedol komorný orchester Katedry hudobnej kultúry a spolupracuje so všetkými zložkami univerzitného umeleckého telesa Mladosť.